

Romantyzm przedlistopadowy

1822-1829

Kalendarz wydarzeń

- 1817 Towarzystwo Filomatów Młodzieżowe związki literackie
- 1818 Z. Dołęga Chodakowski „O Sławiańszczyźnie przed...”
- 1818 Kazimierz Brodziński „O klasyczności i romantyczności...”
- 1819 Jan Śniadecki „O pismach klasycznych i romantycznych”
- 1821 Aleksander Fredro „Pan Geldhab” (premiera)
- 1822 ADAM MICKIEWICZ „POEZYJ” T. I
- 1823 ADAM MICKIEWICZ „POEZYJ” T. II
- 1823 K. Brodziński „O idylli pod względem moralnym”
- 1824 Wyrok na filomatów
- 1825 ANTONI MALCZEWSKI „MARIA”
- 1825 Michał Grabowski „Uwagi nad balladami Stefana Witwickiego”
- 1825 Maurycy Mochnacki „O duchu i źródłach poezji w Polsce”
- 1826 ADAM MICKIEWICZ „SONETY”

Kalendarz wydarzeń cd.

- .1826 ALEKSANDER FREDRO „KOMEDIE” T. I
- .1827 Publikacja „ODY DO MŁODOŚCI” (powst. 1820)
- .1827 M.Mochnacki „O ‘Sonetach’ Adama Mickiewicza”
- .1827 K.Brodziński „Artykuł nadesłany z powodu pism o poezji
• w ‘Gazecie Polskiej’ umieszczonych”
- .1827/1828 Fryderyk Chopin „Wariacje B-dur” op. 2
- .1828 ADAM MICKIEWICZ „KONRAD WALLENROD”
- .1828 SEWERYN GOSZCZYŃSKI „ZAMEK KANIOWSKI”
- .1828 JÓZEF B. ZALESKI „RUSAŁKI”
- .1828 M. Mochnacki „Myśli o literaturze polskiej”
- .1828 M.Grabowski „Myśli o literaturze polskiej”
- .1829 ADAM MICKIEWICZ „FARYS”, „POEZJE” (Petersburg)
- .1829 F.Chopin, Koncert f-moll op. 21

Publikacje spod znaku oświecenia

- .1815 Julian Ursyn Niemcewicz „Dwaj panowie Sieciechowie”
- .1815 St. Kostka Potocki „O wymowie i stylu”
- .1815-1819 Towarzystwo Iksów
- .1816 J.U.Niemcewicz „Śpiewy historyczne”
- .1816 Maria Wirtemberska „Malwina”
- .1818 Jan Paweł Woronicz „Świątynia Sybilli”
- .1819 St. Kłokocki, „O idei i uczuciu nieskończoności”
- .1820 Leon Borowski „Uwagi nad poezja i wymową”
- .1820 Alojzy Feliński „Barbara Radziwiłłówna” (powst. 1811)
- .1820 Feliks Bernatowicz Nierozsądne śluby
- .1820-1823 Wojciech Bogusławski „Dzieła dramatyczne”
- . 1821 Łucja Rautenstrauchowa „Emmelina i Arnolf”
- .1824 Klementyna Tańska Listy Elżbiety Rzeczyckiej

Publikacje spod znaku oświecenia cd.

- .1824 Ludwik Kropiński „Julia i Adolf”
- .1824-1825 J.U.Niemcewicz „Jan z Tenczyna”
- .1825 K. Tańska „Dziennik Franciszki Krasińskiej”
- .1826 Fryderyk Skarbek „Pan Starosta”
- .1827 Elżbieta Jaraczewska „Zofia i Emilia”

- .1815 S.K.Potocki „O sztuce u dawnych, czyli Winkelman polski”
- .1816-1822 „Wiadomości Brukowe”
- .1819 Stanisław Staszic „Ród ludzki”
- .1822 Jan Śniadecki „Filozofia umysłu ludzkiego”

I Faza romantyzmu polskiego – literatura przedmiotu

Walka romantyków z klasykami, oprac. S.Kawyn, BN I 183

Idee programowe romantyków polskich, oprac. A. Kowalczykova BN I 261

M.Maciejewski, *Narodziny powieści poetyckiej w Polsce*, Wr. 1970

M.Żmigrodzka, *Problemy romantycznego przełomu; Dwa oblicza wczesnego romantyzmu (Mickiewicz-Malczewski)*, w: „Przez wieki idąca powieść...”, red. M.Kalinowska i E.Kiślak, W. 2002

B.Dopart, *Mickiewiczowski romantyzm przedlistopadowy*, Kr. 1992

M.Stanisz, *Wczesnoromantyczne spory o poezję*, Kr. 1998

P.Żbikowski, „*bolem śmiertelnym ściśnione mam serce...* „

Rozpacz oświeconych u źródeł przełomu w poezji polskiej, Wr. 1998

M.Stankiewicz-Kopeć, *Pomiędzy klasycyzacją a romantycznością. Młodzi autorzy Wilna, Krzemieńca i Lwowa wobec przemian w literaturze polskiej lat 1817-1828*, Kr. 2010

Wczesny romantyzm polski – główne zagadnienia

- Ramy chronologiczne: 1822 – 1829
- 1822 – „Ballady i romanse” 14 utworów w układzie romantycznego cyklu literackiego – Publikacja cyklu początkiem spójnego ciągu rozwojowego literatury wczesnoromantycznej
- 1829 – wraz z „Konradem Wallenrodem” (1828) nowa relacja poezji rom. do rzeczywistości pozaliterackiej – a także najwyższy próg konstrukcyjny poematu romantycznego. – Młoda krytyka wchodzi w etap syntez estetyczno-filozoficznych i zakamuflowanej polityki. – Pojawiają się debiutanci z II generacji rom.: Krasiński, Słowacki, Konstanty Gaszyński, Dominik Magnuszewski, Kraszewski
- Podmiotem zbiorowym wczesnego romantyzmu jest I pokolenie o rozmaitych dążeniach estetycznoliterackich.
- Przygotowanie przemiany oświeceniowo-romantycznej od r. 1817
- Wilno: Mickiewicz, A.E.Odyniec, A.Chodźko, J.Korsak; Krzemieniec: T.Zaborowski, J.Korzeniowski, Humań: Za-Go-Gra; Lwów

I Faza romantyzmu polskiego – literatura przedmiotu cd.

Romantyzm wczesny obejmuje:

- ustanowienie dominującego prądu w szeregu wariantów (ludowość, bajronizm, poezja transcendentalna, mediewizm, egzotyzm/orientalizm), budowa form gatunkowych (ballada, sonet, powieść poetycka, dramat romantyczny, cykl)
- tworzenie nowego programu literatury narodowej;
- powołanie do istnienia programowej i towarzyszącej krytyki literackiej, utworzenie adekwatnej świadomości literackiej i zwycięską batalię przełomu romantycznego (spory przełomu romantycznego);
- dalszy proces regionalizacji literatury narodowej;
- formowanie się młodoromantycznej, literacko-muzycznej kultury w Warszawie (Chopin, Mochński, Stefan Witwicki, J.B.Zaleski, Jan Ludwik Żukowski i in.)

Neoklasycyzm

- Termin „neoklasycyzm„ ma wiele znaczeń. M.in:
 - - został odniesiony do twórczości literackiej i artystycznej 2. połowy XVIII w. i późniejszych dekad, pozostającej pod wpływem: albo nowych koncepcji starożytnych oraz odkryć archeologicznych, albo organicystycznego zwrotu światopoglądowego (Christoph Wilibald Gluck, Joseph Haydn, W.A. Mozart; Jean-Louis David, Anton Rafael Mengs, Jacob Carstens; Antonio Canova, Bertel Thorvaldsen)
 - - określa on nurt towarzyszący prądowi dominującemu w okresie romantyzmu (dla nas sens najważniejszy!);
 - - nazywano neoklasykami pisarzy lat 1850-1880 (doby postromantycznej), którzy wystąpili przeciw romantyzmowi jako wielbiciele Grecji archaicznej i dzikiej lub republikańskich i politeistycznych Aten;
 - - tak nazwano również zespół tendencji w literaturze XX w., odznaczających się nawiązywaniem do tradycji literackiej i kulturowej,

Neoklasycyzm towarzyszący prądowi romantycznemu przejawia m.in.. cechy następujące:

- Podlegał procesom pluralizacji kultury, fragmentaryzacji obrazów świata (światopoglądów), uhistorycznieniu i zindywidualizowaniu literatury i sztuki – stąd jego zróżnicowanie, wielowariantowa dynamika.
- Uczestniczył w przemianach kultury duchowej pod znakiem organicyzmu, historyzmu, russoizmu, idealizmu kantowskiego itp.
- Ujawnił się, jako podstawowa lub poboczna metoda literacka, w twórczości autorów kilku pokoleń. Byli neoklasycystami m.in.: Goethe i Schiller, Vittorio Alfieri, André Chénier, William Blake, Johann Christian Friedrich Hölderlin, Fredro; z pokolenia Mickiewicza - Alfred de Vigny, Victor Hugo, Giacomo Leopardi, Aleksander Puszkina.
- Antyk traci status powszechnie i ponadczasowo ważnego kanonu sztuki, status natury – stał się zmienną i sporną tradycją, do której nawiązywano poprzez stylizacje gatunkowe, tematy, archetypy kultury.

cd.

- Natura staje się – ideą natury, zmienną, wypracowaną w warunkach historycznych, w realiach nowożytnej filozofii (pytającej raczej o poznanie, niż o byt), nauki, cywilizacji miejsko-przemysłowej. Estetyczna idea naśladowania natury przeradza się antropologiczny dramat poszukiwania Natury.
- Utraconą i poszukiwaną Naturę odzyskuje neoklasycysta w postaci ideału (piękna, prawdy, cielesnej obecności świata, wolności, pełni człowieczeństwa, dobra wspólnego). Buduje na tym fundamencie Styl, o którym wie, że jest jest on czymś umownym, że jest historyczną konwencją, wszakże w imię ponadhistorycznych dążeń i wartości klasycyzmu poeta proponuje ów Styl jako język wspólnoty, ekspresję ponadjednostkową, jako dobro uniwersalne.
- Neoklasycyzm porzuca przepisy i reguły, by zawrzeć w FORMIE ORGANICZNEJ dzieła poetyckiego różne tonacje autorskiej podmiotowości, rozmaite możliwości estetyczne literatury oraz doświadczenia i preferencje kulturalne rozszerzającego się grona

Mickiewicz przedlistopadowy

- Mickiewicz przedlistopadowy jako: twórca pluralistycznej poezji nowoczesnej; twórca literatury romantycznej; twórca romantycznej literatury narodowej.
- Dynamika twórczości przedlistopadowej Mickiewicza:
 - - 1) juvenilia 1817-1819: terminowanie w szkole wolterowskiej (znakomita stylizacja *Zima miejska*); wiersze filomackie programowe (*Już się z pogodnych niebios oćma zdarła smutna...*) i ludyczne (tzw. jamby);
 - - 2) 1819-1824 okres wileńsko-kowieński: romantyzm pod znakiem ludowości oraz neoklasycyzm i sentymentalizm (*Poezyj t. I i II*);
 - - 3) 1824-1829 okres zsyłkowy: drugi wczesnoromantyczny program literacki pod znakiem poezji transcendentalnej, egzotyizmu i mediewizmu (*Sonety krymskie, Konrad Wallenrod, Farys*);
 - - 4) próg romantyzmu dojrzałego: *Konrad Wallenrod, O krytykach i recenzentach warszawskich*

cd.

- Świadomość literacka Mickiewicza:
 - - warstwa kulturowa; idea literatury narodowej, nawiązującej do rodzimych tradycji i służącej życiu zbiorowemu (historyczna, polityczna *Grażyna*; humanitarne, demokratyczne *Dziady*);
 - - warstwa etosowa, odpowiadająca koncepcji poety wszechstronnego, poruszającego się na obszarze różnorodnych możliwości nowoczesnej literatury europejskiej (wzorem Goethego);
 - - warstwa estetyczna, obejmująca konkretne założenia romantycznej (preferowanej) oraz neoklasycystycznej i sentymentalnej praktyki poetyckiej.
- Wypowiedzi programowe: *O poezji romantycznej*, *Hymn na dzień Zwiastowania N.P. Maryi*, *Oda do młodości*, *Romantyczność*, fragm. *Dziadów*; ramowe *Sonety krymskie*, *Goethe i Bajron*, fragm. *Konrada Wallenroda*, *O krytykach i recenzentach warszawskich*.

cd.

- Różnica między wileńsko-kowieńskim a „zsyłkowym” programem literackim Mickiewicza:
 - - Wcześniej potrzebę i znaczenie romantyzmu sytuował on na terenie poezji narodowej, później rozpatruje tę sprawę z punktu widzenia indywidualności dziewiętnastowiecznej;
 - - Wcześniej romantyzm archaiczną i mediewalną retrospektywą, później fenomenem współczesnym – przeszłość zaś rysuje się przez pryzmat jednej z potrzeb człowieka nowoczesnego, potrzeby historii;
 - - Dawniej ujmował romantyzm zasadniczo w skali literatury narodowej („szkoły narodowe”), teraz umieszcza go w ponadnarodowym uniwersum kultury i przypisuje bardziej zróżnicowaną genealogię;
 - - W metodzie krytycznej przejście od zarysów historycznokulturowych do pytań o etos poety, proces twórczy i środki estetyczne, obecnie wpływające z wyobraźni i uczucia (wiecznych żywiołów poezji).

Romantyzm polski

faza środkowa 1829-1849

Kalendarium

- 1829 Początek twórczości migracyjnej Mickiewicza. Debiuty nowego pokolenia (1828-1830): Zygmunt Krasiński, Juliusz Słowacki, Dominik Magnuszewski, Konstanty Gaszyński. „Pamiętnik dla Płci Pięknej” (1830).
- 1829-1830 Narodziny romantyzmu insurekcyjnego: Recepcja „Konrada Wallenroda”. Pogrzeb marsz. Sądu Sejmowego Piotra Bielińskiego. Sprzysiężenie Wysockiego. Poeci - konspiratorzy.
- 1830 Polemika wokół „Pism rozmaitych” Brodzińskiego;
- Mochnackiego „O literaturze polskiej w wieku dziewiętnastym”.
- 1830-1831 Powstanie i wychodźstwo. Kraj i Emigracja.

Kalendarium

- .1832 „Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego”, III cz. „Dziadów”; premiera „Pana Jowialskiego”; powst. Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu; zamknięcie uniwersytetów w Wilnie i Warszawie;
- .1833 Premiera „Ślubów panieńskich”; „Poezje” Słowackiego (t. III) i Stefana Garczyńskiego; zamkn. Liceum Krzemienieckiego;
- .1834 „Pan Tadeusz”; premiera „Zemsty”; „Kordian”; „Agaj-Han”; Mochnacki „Powstanie narodu polskiego w 1830 i 1831 roku”; „Ziewonia”
- .1835 „Nie-Boska komedia”; „Pieśni Janusza” W. Pola; A. Fredro „Dożywocie”; „Nowa epoka poezji polskiej” S.Goszczyńskiego; umiera Kazimierz Brodziński;
- .1836 Mickiewicz „Poezje” t. VIII („Zdania i uwagi”); „Irydion”; J. Lelewela „Polska odradzająca się”; założ. Towarzystwa Literacko-Słowańskiego;
- .1837-1840 M.Grabowski „Literatura i krytyka”;
- .1838 „Anhelli”; A. Cieszkowski „Prolegomena zur Historiosophie”;
- .1839 „Balladyna”; „Pamiętki Soplicy”;
- .1839-1840 Liryki lozańskie; 1840-1844 Prelekcje paryskie;

- .1840 „Lilla Weneda”, „Trzy myśli Ligenzy”; W. Pol, „Przygody Benedykta Winnickiego”; „Poezje” E. Wasilewskiego; Debiut prasowy Cypriana Norwida; „młoda piśmienność warszawska”; J.I. Kraszewski „Wspomnienia Wołynia, Polesia i Litwy”;
- .1841 „Beniowski”; Krasińskiego; Z.K. „Kilka słów o Juliuszu Słowackim”; powst. koteria petersburska; umiera J.U. Niemcewicz;
- .1842 „Król zamczyska”; O. Kolberg „Pieśni ludu polskiego”; „Biesiada” Towiańskiego; „Chowanna” B. Trentowskiego;
- .1843 „Przedświt”; „Książd Marek”; „Ulana”; „Latarnia czarnoksiężska”; Pol „Pieśń o ziemi naszej”; J. Korzeniowski „Karpaccy górale”;
- .1844 „Sen srebrny Salomei”; „Książę Niezłomny”; L. Szyrmer „Powieści nieboszczyka Pantofla”; R. Berwiński „Poezje”;

- .1844-1846 A. Fredro „Trzy po trzy” (powst.);
- .1845-1846 H. Rzewuski „Listopad”;
- . 1845 „Psalmy przyszłości”; „Odpowiedź na Psalmy przyszłości”; E. Dembowski „Piśmiennictwo polskie w zarysie”;
- .1846 „Poganka”, „Spekulant”; J.I. Kraszewski „Zygmuntowskie czasy”; Kijowska „Gwiazda”
- .1847 „Król-Duch. Rapsod I”; „Ostatni”; „Dzień dzisiejszy”; „Kollokacja”; R. Zmorski „Lesław”; K. Ujejski „Skargi Jeremiego”;
- .1848 G. Ehrenberg „Dźwięki minionych lat”; T. Lenartowicz „Ziemia polska w obrazkach”; 1848-1849 Wiosna Ludów;
- .1849 C. Norwid „Pieśni społecznej cztery stron”; umierają Chopin i Słowacki

Literatura przedmiotu

- M. Straszewska, życie lit. Wielkiej Emigracji we Francji 1831-1840, W. 1970;
- A. Witkowska, Cześć i skandale. O emigracyjnym doświadczeniu Polaków, Gd. 1997;
- Literatura krajowa w okresie romantyzmu 1831-1863, t. I-III;
- S. Kawyn, Literatura polska w Kraju w latach 1831-1863, Łódź 1972;
- A. Walicki, Filozofia a mesjanizm [...], W. 1970;
- W. Weintraub, Poeta i prorok [...], W. 1983;
- A. Waśko, Romantyczny sarmatyzm [...], Kr. 1995;
- A. Waśko, Zygmunt Krasiński. Oblicza poety, Kr. 2001
- J. Kleiner, Z. Krasiński. Studia, W. 1998;
- W. Szturc, Ironia romantyczna. Pojęcie, granice i poetyka, W. 1992;
- M. Cieśla-Korytowska, Romantyczna poezja mistyczna [...], Kr. 1989;
- Słowacki mistyczny [...], red. M. Janion i M. Żmigrodzka, W. 1981;
- M. Janion, Gorączka romantyczna, W. 1975;

Literatura przedmiotu

- B. Dopart, Romantyzm polski: pluralizm prądów i synkretyzm dzieła, Kr. 1999;
B. Dopart, Poemat profetyczny [...], Kr. 2002;
J. Bachórz, Jak pachnie na Litwie Mickiewicza, Gd. 2003;
J. Bachórz, Romantyzm i romanse [...], Gd. 2005;
M. Żmigrodzka, Przez wieki idąca powieść [...], W. 2002;
A. Ziółowicz, Misteria polskie [...], Kr. 1996;
A. Ziółowicz, Dramat i romantyczne „Ja” [...], Kr. 2002;
A. Kurska, Fragment romantyczny, Wr. 1989;
K. Stępnik, Poetyka gawędy wierszowanej, Wr. 1983;
M. Maciejewski, „Choć Radziwiłł, alem człowiek...”, Kr. 1985;
Romantyczna gawęda szlachecka. Antologia, oprac. A. Waśko, Kr. 1999;
J. Kamionka-Straszakowa, „Do ziemi naszej”, Kr. 1988;
Z. Sudolski, Polski list romantyczny, Kr. 1997

Zagadnienia

- Życie literackie i kulturalne Wielkiej Emigracji i Kraju: ośrodki, twórcy, instytucje. Konteksty europejskie, historia. Drugie i trzecie pokolenie romantyzmu;
- Rozwój prądu romantycznego: profetyzm, neosarmatyzm, romantyzm historiozoficzny Krasińskiego, ironizm i mistycyzm Słowackiego;
- Mickiewicza droga do kresu literatury. Krasińskiego poezja myśli; Słowacki – wirtuoz, indywidualista;
- Pluralizm prądów: neoklasycyzm Fredry, realizm Kraszewskiego i Korzeniowskiego;
- Formy literackie: między „wielkim poematem” (dramatycznym, narracyjnym) a powieścią. Powieść romantyczna (współczesna, historyczna) i realistyczna. Liryka romantyków. Małe formy: nowela, gawęda. Podróżopisarstwo, epistolografia;